

Nr 357.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen om vissa förändringar beträffande tvångsarbetsanstalterna; given Stockholms slott den 4 maj 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att,

dels — med hänsyn till ifrågasatt nedläggande av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona samt anordnande av en sådan anstalt vid kronohäktet i Halmstad och en till sistnämnda anstalt ansluten koloni för tvångsarbetsfångar vid Singeshult i Vrå socken av Kronobergs län — medgiva, att avlöningsmedel, som i den för fångvårdsstaten gällande ordinarie avlöningsstaten äro uppförda såsom begynnelseavlöningar till befattningshavare vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och kronohäktet i Halmstad, må intill utgången av år 1918, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande, användas till bestridande av begynnelseavlöningar åt följande vid den nya tvångsarbetsanstalten tjänstgörande befattningshavare, nämligen en direktör, en tjänsteman för besörjande av kamrerargöromål samt en assistent och arbetsföreståndare, envar med samma avlöning som för närvarande tillkommer innehavaren av motsvarande befattning vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona,

dels ock till bestridande av vissa för anordnande av nämnda koloni för tvångsarbetsfångar vid Singeshult erforderliga kostnader för fastighetsköp och byggnadsarbeten m. m. å extra stat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag å 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att

förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad av detta belopp må finnas behöfligt under innevarande år.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Steno Stenberg.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fre-
dagen den 4 maj 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Stenberg, anförde:

»Vid avlåtande av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag begärde Kungl. Maj:t medel för vidtagande av vissa åtgärder, ägnade att möjliggöra fångars hållande till jordbruksarbete i det fria. Den huvudsakligaste av dessa åtgärder gick ut på omändring av straffängelset i Mariestad till jordbruksfängelse. Hit hörde emellertid även vissa byggnadsarbeten vid straffängelset i Uppsala.

Dessa framställningar grundade sig å förslag, som framlagts av fängvårdsstyrelsen i underdånig skrivelse av den 30 september 1916. Denna skrivelse, som tillkommit efter det utredning förebragts av särskilt tillkallade jordbrukssakkunniga samt fängvårdsstyrelsen och lantbruksstyrelsen haft gemensamma överläggningar i ämnet, innehöll en utförlig utveckling av de riktlinjer, efter vilka friluftsarbetet enligt de båda styrel-

*Ang. vissa för-
ändringar be-
träffande
tvångsarbets-
anstalterna.*

sernas mening borde komma till användning inom fångvården. Såsom ett led i det program för frågans lösande, som sålunda framlades och för vilket redogjorts i årets statsverksproposition (andra huvudtiteln sid. 105—114), ingick även att, i överensstämmelse med ett av de jordbruks-sakkunniga framlagt förslag, åt *tvångsarbetsfångar* bereda sysselsättning med jordbruks- och andra arbeten å de myr- och mossmarker, som äro belägna kring byn *Singeshult* i Vrå socken av Kronobergs län, nära gränsen mot Halland. I sin berörda skrivelse förklarade fångvårdsstyrelsen, att den icke ansåge lämpligt att på det förberedande stadium, i vilket frågan då befunde sig, framlägga en fullständig plan för det sålunda ifrågasatta arbetet. Styrelsen inskränkte sig därför till att då framlägga allenast huvuddragen av de anordningar, som i förevarande hänseende föresvävade styrelsen.

Fångvårdsstyrelsen i skrivelsen den 17 och den 25 april 1917.

Fångvårdsstyrelsen har numera till Kungl. Maj:t ingivit tvenne ytterligare skrifter i ämnet, dagtecknade den ena den 17 och den andra den 25 april 1917. I dessa utvecklar styrelsen närmare planen för en tvångsarbetarkoloni vid Singeshult. De åtgärder, styrelsen föreslår i sådant syfte, gå i huvudsak ut på dels inköp för fångvårdens räkning av en mindre fastighet i Singeshults by dels vissa nybyggnadsarbeten såväl å denna fastighet som å vissa i Singeshults by belägna lägenheter, som Kronobergs läns allmänningsstyrelse och Skogssällskapet i Göteborg ställt till fångvårdsstyrelsens förfogande, dels ock förflyttning av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona till kronohäktet i Halmstad, vilken fångvårdsanstalt skulle såsom tvångsarbetsanstalt omfatta jämväl kolonien vid Singeshult.

En förflyttning av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona från denna stad motiverar styrelsen i skrivelsen den 17 april 1917 på följande sätt:

Sedan längre tid hade strävandet att för tvångsarbetare finna en allmännyttig verksamhet i jordbruksarbeten, mossodlingar, skogsplantering och dylikt tillvunnit sig såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens beaktande, och fångvårdsstyrelsen hade, i den mån möjligheter kunnat beredas, inriktat sina bemödanden på ett tillgodoseende av detta strävande.

Av de två tvångsarbetsanstalterna för män hade allenast den å Svartsjö givit tillfälle till sysselsättning med jordens brukande, under det att tvångsarbetsanstalten i Karlskrona, belägen inom den mur, som omfattade flottans varv, icke lämnade möjlighet till annat än inomhusarbeten jämte en del handräckningsbestyr utom hus.

Då de nämnda två anstalterna, rymmande vardera 300 fångar, visat sig fullt tillräckliga för mottagande av alla till tvångsarbete dömda män, hade icke någon åtgärd funnits böra ske för anordnande av ytterligare en anstalt, där sådana önskvärda utarbeten kunde förrättas, till vilka det redan fullt uppodlade Svartsjö icke

lämnade utväg. Myrodlingar, mossutdikningar och planteringar av nu öde, men för skog lämpade marker stode icke där till buds. För det allmänna torde dylika företag innebära ett mera bestående gagn för framtiden än de göromål, som utfördes inom Karlskronaanstalten. Det måste därför anses fördelaktigt att, där det kunde ske utan för stora ekonomiska uppoffringar, utbyta Karlskronaanstalten mot någon annan, där nyssnämnda odlingar och jordförbättringar kunde av tvångsarbetare företagas. Ett sådant utbyte hade icke av styrelsen kunnat föreslås, innan en för kronan nyttig användning funnits för de dyrbara byggnaderna inom Karlskronaanstaltens område och tillika en ekonomiskt antaglig anläggning kunnat beredas till mottagande av de tvångsarbetare, som lämpligen kunde brukas i de omnämnda odlingsföretagen.

Båda dessa förutsättningar syntes styrelsen nu föreligga.

Från marinens sida hade såsom ett viktigt behov framhållits inläggandet till flottans varv av Karlskrona tvångsarbetsanstalts område med därvarande byggnader att användas för flottans ändamål. Styrelsen, som den 16 maj 1916 förklarar sig omedelbart kunna frånträda ett mindre strandområde, hade till flottmyndigheterna på förfrågan meddelat, att hinder icke från fångvårdens sida mötte att den 1 nästkommande juli frånträda övriga området, såvida medel ställdes till styrelsens förfogande för nödiga ersättningsåtgärder.

Sedan styrelsen därefter närmare redogjort för tillkomsten av den fångvårdsanstalt i Karlskrona, som först användes såsom straff-fängelse, men sedan 1894 varit en central tvångsarbetsanstalt för män, fortsätter styrelsen:

Av den lämnade historiska redogörelsen framginge anledningen till det i och för sig anmärkningsvärda förhållandet, att en stor fångvårdsanstalt kommit att förläggas inom ett flottans varvsområde. Det hade beräknats, att flottan skulle förse fångelset med arbete och att den yttre bevakningen skulle ombesörjas av garnisonen.

Redan under fångelsets planläggning hade flottans myndigheter framhållit, att knappast mer än 100 fångar kunde sysselsättas för flottans räkning, i synnerhet som de måste hållas avskilda från de fria varvsarbetarna. Så hade också blivit förhållandet. Under senare tider hade fångvården måst sysselsätta fångarna på huvudsakligen annat sätt, under vissa perioder med stenhuggning. För närvarande, då fångantalet nedgått till ett minimum, hade arbetena utgjorts av skråreri och sömnad, sadelmakeri, skomakeri, drevredning m. m., visserligen allt fortfarande i viss mån för flottans räkning.

Bevakningen hade sedan lång tid ombesörjts uteslutande av egen fångbetjäning.

Fångantalet hade utgjorts vid slutet av år 1911—185, år 1912—163, år 1913—201, år 1914—130, år 1915—89, år 1916—55.

Vid slutet av mars månad 1917 hade fångantalet ytterligare nedgått till 52.

Vid Svartsjö hade tvångsarbetarnas antal å samma tider utgjort: vid slutet av år 1911—306, år 1912—294, år 1913—245, år 1914—252, år 1915—264, år 1916—176.

Fångantalet vid Svartsjö hade vid sistlidne mars månads utgång utgjort 173

Av dessa siffror framginge, att under de sista sex åren sammanlagda antalet manliga tvångsarbetare vid årsslutet varit, år 1911—491, år 1912—457, år 1913—446, år 1914—382, 1915—353, 1916—231.

Den betydande nedgång i tvångsarbetarnas antal, som sålunda numera inträtt, gjorde det för närvarande möjligt att rymma dem alla vid Svartsjöanstalten. Till denna nedgång hade tydligen bidragit ej allenast de restriktioner ifråga om spritförsäljning, vilka under sista åren tillämpats, utan jämväl de säregna förhållanden, som åtföljde världskriget. Dels hade det visat sig, att arbetsanställning nu lättare vunnos även av mindre arbetsdugliga personer, dels torde polismyndigheternas ökade arbetsbörda för övervakande av utläningar och av nyutfärdade ekonomiska förordningars efterlevnad hava för dessa myndigheter medfört svårighet att i samma utsträckning som förr beivra lösdriveriet i orterna.

Under antagande, att åtgärderna mot rusdryckernas missbrukande skulle fortfarande medföra samma goda verkningar, kunde således antagas, att, så länge ej ändring skedde i nuvarande lösdriverilagstiftning, en minskning i tvångsarbetarnas antal skulle fortbestå i jämförelse med antalet före restriktionernas införande. Men efter det världskriget avslutats och normalare förhållanden återinträtt, torde det andra här ovan antydda skälet till minskning i tvångsarbetersiffrorna knappast äga bestånd.

Härav följde, att en ökning utöver det nuvarande antalet förr eller senare måste påräknas och att Svartsjöanstalten i nuvarande omfattning icke kunde anses bliva i stånd att därefter rymma hela antalet tvångsarbetare.

Om en ny lagstiftning, såsom det vore att förvänta, medförde en avsevärdare ökning i de ådömda tvångsarbetstidernas längd, följde tydligen härav, att antalet tvångsarbetare i samma mån än ytterligare tillvuxo.

Sin plan att kombinera förflyttningen av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona med upprättandet av en tvångsarbetarkoloni vid Singeshult utvecklar styrelsen härefter på följande sätt:

Styrelsen hade övervägt de olika möjligheter, som stode till buds för fyllande av det nödiga behovet av ytterligare platser för tvångsarbetarnas mottagande i händelse av Karlskronaanstaltens indragning, och hade därvid låtit sig ledas dels av önskemålet att för därtill lämpliga tvångsarbetare vinna tillfälle till sysselsättning med sådana nyodlings- och planteringsarbeten m. m., som ovan omnämnts, dels ock av omsorgen att inskränka kostnaderna för de nya anordningarna till belopp, som gjorde det nya användningssättet för tvångsarbetarna ekonomiskt berättigat, även utan att taga övervägande hänsyn till de framtida frukterna av deras arbete. Vidare hade styrelsen letts av kravet att hålla möjligheten öppen att utveckla de nya anordningarna i en omfattning, som kunde fylla behovet även i händelse av sådan ny lagstiftning, som ovan berörts.

I skrivelse den 30 september 1916 hade styrelsen efter samråd med lantbruksstyrelsen inför Kungl. Maj:t framlagt sina tankar i fråga om lämpligaste sättet för anordnande av odlingsarbeten genom tvångsarbetare.

Beträffande planen att i Vrå socken av Kronobergs län på gränsen mot Halland kring Singeshult begynna och fullfölja utdiknings- och odlingsarbeten samt

skogsplantering medelst ett antal tvångsarbetare hade fångvårdsstyrelsen hänvänt sig till Skogssällskapet i Göteborg och Kronobergs läns landsting, vilka disponerade huvudsakliga delarna av de marker, varom här vore fråga. Landstinget hade här-efter uppdragit åt vederbörande skogsallmäningsstyrelse att i samråd med skogssällskapet träffa avtal med fångvårdsstyrelsen. Sådant avtal hade nu, under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, ingåtts, i det att fångvårdsstyrelsen för sin del antagit ett av allmäningsstyrelsen och skogssällskapet i huvudsaklig överensstämmelse med fångvårdsstyrelsens förslag avgivet erbjudande av den 31 mars 1917.

Enligt detta erbjudande skulle fångvården äga att disponera Kronobergs läns allmänings inom Singeshult by varande jordbruksområden med därå uppförda hus, nämligen omedelbart lägenheterna Kronoborg samt Höjden, varjämte sannolikt redan under innevarande års sommar lägenheten Dalen kunde på samma sätt ställas till fångvårdens förfogande.

Dessa lägenheter omfattade jämte vissa mindre åkerarealer ej obetydliga utmarker. Åbyggnaderna lämpade sig efter någon reparation till bostäder för bevakningsmanskap och ett mindre antal tvångsarbetare.

Fångvården skulle äga åtnjuta avkomsten av lägenheterna utan erläggande av arrendeavgift, allenast mot förpliktelse att använda för ändamålet tillgängliga tvångsarbetare till arbeten å allmäningsmarken, därvid fångvården skulle ersättas med belopp motsvarande de arbetspremier, som tilldelades fångarna. Arbetsvärdet i övrigt torde få anses kvittat mot den avgiftsfria upplåtelsen till fångvården av byggnader och inägor å omförmälda lägenheter samt tillhandahållande av teknisk ledare av arbetet.

Länsallmanningen och skogssällskapet disponerade för närvarande medel för arbetets bedrivande på nämnda villkor under 12 år härefter med en arbetsstyrka av 45 fångar. Och det antoges, att Kronobergs läns landsting och hushållnings-sällskap, när de omhandlade medlen förbrukats, icke skulle undandraga sig att tillhandahålla erforderliga belopp för fortsättande av företaget.

Enligt styrelsens övertygelse vore ifrågavarande arbeten av den betydelse, att, även om icke från nämnda håll medel kunde med säkerhet påräknas för arbetenas fortsättande i önskvärd tid, möjlighet därtill skulle beredas av statsmakterna i form av förskott att ersättas i den mån, skogsplanteringarna gäve avkastning eller nyanlagda gårdar försåldes.

Då för skötseln av inägora vid Singeshult, handräckningsbestyr därstädes och nya jordbruksgårdars uppförande för visso lika stort antal fångar kunde finna användning som vid de arbeten, som direkt utfördes för allmäningsstyrelsen, skulle vid Singeshult kunna framdeles hållas en arbetsstyrka av omkring 90 man.

Härför vore emellertid, enligt styrelsens mening, fördelaktigt, om fångvården med äganderätt förvärvade tre eller tyra i enskild ägo varande hemmansdelar på platsen dels för vinnande av möjlighet att på billigt sätt kunna inlogera ett större antal fångar i redan befintliga hus eller i nybyggnader, som kunde av fångarna efter hand uppföras å kronans egen mark, dels ock för utökande av de för fångvården disponibla inägora. Underhandlingar hade för ändamålet inletts men ännu icke medfört antagliga resultat. Skulle icke dessa gårdar kunna förvärfvas, borde de ytterligare logement m. m., som vore av behovet, få uppföras å den mark, fångvården tillsvidare disponerade inom allmanningen. Erbjudandet från allmänings-

styrelsen och skogssällskapet innefattade nämligen att så skulle kunna ske under iakttagande, att byggnaderna anordnades på sådant sätt och gäves ett sådant läge, att de framdeles kunde finna användning såsom manbyggnader å nybildade gårdar. Fångvården skulle vara pliktig att efter 25—30 år, därest allmänningens behov det krävde, avträda dem mot ersättning enligt värdering för nödig och nyttig kostnad. varjämte de skulle lämnas i ett för allmänningens behov ändamålsenligt skick.

I den omnämnda skrivelsen erinrades, att skogssällskapet för närvarande vore sysselsatt med omfattande utredningar i och för planläggande av vattenavledning i stort från försumpade marker inom delar av Kronobergs län, för vilka dikningsarbetens utförande sällskapet ville tänka sig bland annat användande av fångkraft. I betraktande härav och då redan områden kring Singeshult och närliggande marker, till vilka här ovan icke tagits hänsyn vid beräkning av det antal tvångsarbetare, som kunde finna användning vid företaget, under mycket lång tid framåt kunde giva tvångsarbetarna avsedd sysselsättning i ett synnerligen allmännyttigt arbete, hade det synts styrelsen angeläget att träffa sådana anordningar, som på ett betryggande, mera stadigvarande sätt säkerställde organisationen av ifrågasvarande arbeten.

För ändamålet krävdes en fast förläggning för den huvudsakliga administrationen, vilken, i den mån företagets utveckling fortskred, kunde enhetligt leda det hela. Enär på sätt ovan antytts, framtiden torde medföra, att efter fullgjort arbete å markerna kring Singeshult, fångkontingenterna borde förläggas på mer eller mindre avlägsna platser därifrån, vore icke med ekonomisk omtanke förenligt att å Singeshult uppföra dyrbara administrationsbyggnader, lokaler för oordentliga fångars disciplinära bestraffning m. m. Ej heller skulle för en direktörs familj kunna ifrågasättas, att densamma skulle för längre tid bindas vid vistelsen å den ödsliga hedmarken, fjärran från skolor för barnens undervisning etc.

Å andra sidan läte sig icke göra att förlägga administrationen i en helt annan del av landet, t. ex. till Svartsjö. Nödvändigheten, att direktören tätt och ofta besökte och vistades å kolonien, samt att tvångsarbetarna utan allt för långa transporter kunde flyttas mellan kolonien och administrationsanstalten, omöjliggjorde en sådan utväg, som helt visst måste leda till skada för det nya företaget.

Styrelsen hade därför funnit den bästa lösningen vara att förlägga administrationen till närmaste fasta fångvårdsanstalt, nuvarande kronohäktet i Halmstad. Karlskrona tvångsarbetsanstalt borde dit överflyttas och dess tjänstemannapersonal där användas, i den mån densamma krävdes för den nya uppgiften. Kronohäktet i Halmstad skulle däremot nedläggas såsom självständig fångvårdsinrättning och förenas med tvångsarbetsanstalten i likhet med förhållandena vid tvångsarbetsanstalterna å Svartsjö, i Norrköping och i Landskrona, vilka alla tillika innefattade med dem förenade kronohäkten.

I fråga om den ekonomiska sidan av tvångsarbetsanstaltens bortflyttande från Karlskrona gör styrelsen följande uttalande:

Anstaltens ordinarie stat upptog följande tjänstemän av högre grad:

1 direktör med avlöning av	kronor	4,000:—
vartill komme för år 1917 ett tillägg av	»	500:—
1 kamrerare	»	3,500:—
1 pastor, tjänstgörande jämväl vid straffängelset i Karlskrona	»	3,500:—
1 assistent och arbetsföreståndare	»	2,100:—
jänte avlöningstillägg till nuvarande innehavaren såsom kvarstående bevakningsbefälhavare	»	400:—
Av förslagsanslaget utginge till hyresersättning åt pastor	»	800:—
1 läkare, arvode med	»	1,400:—
arvode för orgelspelning	»	150:—
Summa kronor		16,350:—

Till befattningshavare av lägre grad vore i gällande stater beräknade följande avlöningsbelopp m. m. för år 1917:

till 5 överkonstaplar	kronor	7,750:—
» 1 uppsyningsmansarvode	»	200:—
» 25 vaktkonstaplar	»	32,500:—
Beklädnadsersättningar	»	3,000:—
Hyresersättningar och vedanslag	»	12,000:—

Summa kronor 55,450:—

Härtill komme ålderstillägg.

Samtliga tjänstemän med undantag av den förutvarande bevakningsbefälhavaren, numera assistenten, vilken icke underkastat sig villkoren enligt den från och med år 1911 gällande nya avlöningsstaten, vore skyldiga att låta sig förflyttas eller, vad läkaren beträffade, att avgå utan gottgörelse. I följd härav medförde anstaltens nedläggande, att på sin höjd befälhavaren-assistenten kunde göra anspråk på överförande till indragningsstat, vilket emellertid möjligen torde förekommas, i händelse anstalten icke nedlades utan erhöle *annan förägningsort*. Innan alla de ifrågakvarande tjänstemännen hunne placeras, torde någon tid åtgå, varunder avlöningsförmånerna torde tillkomma dem å Karlskronaanstaltens nuvarande stat, delvis, efter nästa års ingång, såsom övergångsstat. Anstaltens direktör C. A. von Porat tjänstgjorde för närvarande enligt Kungl. Maj:ts förordnande såsom arbetsintendent hos styrelsen, ett uppdrag, som torde komma att fortgå åtminstone till detta års slut, varefter han kunde inträda såsom ledare av den nyförlagda anstalten. Kamreraren vid Karlskronaanstalten Arnström hunne den 13 november innevarande år 65 års ålder, varför allenast tvänne år återstode, innan han bleve skyldig att avgå med pension. För pastorn vid anstalten torde tjänstgöring kunna beredas å lika avlönad befattning, vars innehavare åtnjöte fortgående ledighet, eller ock användning finnas på annat håll. Karlskronapastorns ordinarie befattning måste dock för honom reserveras å övergångsstat, intill dess annan lika avlönad tjänst genom nuvarande innehavares avgång kunde bli disponibel. Bevakningspersonalen, av vilken åtskilliga redan transporterats till andra fångvårdsanstalter, kunde sannolikt i sin helhet under året förflyttas till lediga befattningar, i den mån icke de nya anordningarna toge dem i anspråk. Åtskilliga vore av sjukdom urständsatta att göra tjänst.

Jänte den besparing, som torde vinnas i avseende å tjänstemannaavlöningar, borde beaktas bortfallandet av åtskilliga kostnader, som utginge för den nuvarande Karlskronaanstaltens drift enligt gällande stat, bland annat till

byggnader och reparationer	kronor 1,000:—
ved för köket	» 1,050:—
eldning och lysning	» 6,438:—
arbetskillingar för renhållning	» 1,000:—
vattenavgift	» 900:—
brandredskap	» 100:—

Summa kronor 10,488:—

Huru den sålunda framhållna besparingen i administrationskostnader skulle kunna genomföras i händelse att i enlighet med styrelsens förslag tvångsarbetsanstalten förflyttades till Halmstad jämte Singeshult, utvecklar styrelsen närmare på följande sätt:

Genom en dylik förflyttning vunnnes besparing i administrationskostnaden, i det att allenast en direktör krävdes i stället för såsom nu en direktör och en föreståndare. Nuvarande föreståndaren vid kronohäktet i Halmstad kunde förflyttas till snart ledigblivande föreståndarbefattning vid annat kronohäkte. Likaså bortföle en pastorstjänst, i det att själavården vid anstalten och häktet borde kunna skötas av en predikant med arvode, som likväl borde åtskilligt höjas utöver det, som nu utginge till predikanten i Halmstad, 800 kronor. Tillika fordrades arvode till predikant vid straffängelset i Karlskrona, 1.500 kronor. Skulle användning för Karlskronapastorn ej finnas å annan fångvårdens pastorstjänst torde han vara pliktig att fullgöra predikantsgöromålen vid den nya förlägningsorten, dock med åtnjutande av sin förutvarande avlöning. Med inbesparing av läkararvodet vid Karlskrona tvångsarbetsanstalt torde likaledes beloppet för läkarvården vid den nyordnade anstalten böra höjas utöver det, som nu utginge vid Halmstads kronohäkte, 500 kronor.

Till direktörens biträde vid den å hedmarken förlagda fångkolonien borde anlitas den från Karlskronaanstalten medföljande assistentbefattningen. Däremot syntes kamreraren därstädes icke behöflig, åtminstone icke i sådan tjänstegrad. Intill dess kamreraren vid anstalten i Karlskrona bleve pensionsmässig, torde han, enligt gällande avlöningvillkor, vara skyldig mot nuvarande avlöning fullgöra de räkenskaps göromål, som å den nya förlägningsorten förekomme och vilka sedermera kunde skötas av lägre avlönad befattningshavare. Efter kamrerarens avgång torde försöksvis till en första början vara tillfyllest att till direktörens hjälp vid bokföringen anställa en lämplig överkonstapel. En eller flera dylika borde ytterligare för bevakningstjänst anställas i mån av fångkoloniens tillväxt å heden och det nuvarande kronohäktets ökade användning för sin nya uppgift. Även bevakningens antal i övrigt borde bliva beroende av anstaltens utveckling.

Rörande Halmstadsfängelsets användning efter förändringens genomförande ävensom styrelsens planer på vidtagande därstädes av vissa anordningar yttrar styrelsen:

Nuvarande Halmstadsanstalten, vilken nu rymde 34 fångar, borde fortfarande användas såsom kronohäkte för orten. Endast rannsakningsfångar borde emellertid framdeles där förläggas jämte tvångsarbetare. Då de för brott tilltalade rannsakningsfångarnas antal i Halmstadshäktet vore genomgående synnerligen lågt, vid

ingången av år 1911 — 2, år 1912 — 1, år 1913 — 2, år 1914 — 3, år 1915 — 1 och år 1916 — 0, bleve nästan hela utrymmet disponibelt för tvångsarbetare. Det syntes nödvändigt att säkerställande internering kunde ske gent emot individer, som visat sig missbruka den större friheten vid odlingsföretagen. Möjligheten finge icke anses utesluten, att en sådan individ efter en tids internering i Halmstad skulle hava lärt sig så uppskatta odlingsarbetet, att han utan fara skulle kunna dit återförlyttas.

Vid Halmstadsanstalten borde förvaras icke endast sådana tvångsarbetare, som hade att i enrum undergå extra judiciell bestraffning, utan även andra, vilka funnits böra tills vidare uteslutas från arbetena å hedkolonien eller som före ditsändandet borde under strängare förhållanden prövas. Vid anstalten borde därför anordnas möjligheter för dessa sistnämnda till gemensamhetsarbeten.

Fångvården disponerade i samband med häktestomten ett i kronolägenheten Halmstads slottsjord ingående område benämnt 'Stockenbergska tomten', vilket varit av fångvården utarrenderat, men nu återfallit till fångvården. Å denna tomt finnes en större villabyggnad och ett stall m. m., vilka tillhörde förutvarande arrendatorn. Styrelsen hade med denne öppnat underhandling om eventuellt inköp av nämnda hus. Det av arrendatorn fordrade priset 14,000 kronor syntes emellertid styrelsen för högt i betraktande av hans skyldighet att bortflytta dem likasom ock med hänsyn till deras nuvarande beskaffenhet. Kunde husen få förvärvas för ett pris, som fastställdes efter värdering på platsen, skulle villabyggnaden efter genomgående reparation användas till direktörsbostad och expeditiionslokaler samt stallet till förrådsbod m. m. De genom direktörens utflyttning ledigblivna bostadsrummen i häktets nuvarande administrationsflygel skulle brukas till verkstadsrum för de internerade tvångsarbetarna, i den mån de icke lämpligen kunde sysselsättas med trädgårdsarbeten m. m. å anstaltens område.

Kunde icke villabyggnaden jämte stallet förvärvas för skäligt pris, torde direktören böra tillerkännas hyresersättning, vilket i varje fall torde böra ske under första tiden, tills nödiga omändringar hunnit verkställas i villan eller möjligen efter vunnet anslag från Kungl. Maj:t och riksdagen lämplig nybyggnad kunnat uppföras.

Under åberopande av vad sålunda anförts har styrelsen i sin skrivelse av den 17 april 1917 hemställt, att i proposition till riksdagen måtte föreslås,

att den för närvarande inom varvsområdet i Karlskrona förlagda tvångsarbetsanstalten måtte från och med den 1 nästkommande juli förflyttas till kronohäktet i Halmstad med tillhörande område jämte de lägenheter å Kronobergs läns allmanning inom Singeshult by i Vrå socken, vilka av allmänningsstyrelsen och skogssällskapet ställts eller än ytterligare komme att ställas till fångvårdens disposition, tillika med de jordbruksområden m. m., som statsverket framdeles kunde för ändamålet förvärva;

att i sammanhang härmed kronohäktet i Halmstad måtte såsom självständig fångvårdsanstalt indragas för att i stället förenas med den dit förflyttade tvångsarbetsanstalten under gemensam förvaltning; samt

att för bekostande av de mindre anordningar vid Singeshult, som

redan under innevarande år borde vidtagas, Kungl. Maj:t måtte bemyndigas åt styrelsen anvisa nödiga medel, högst 20,000 kronor, därav 7,500 kronor till fastighetsköp.

Därjämte har styrelsen, i anslutning till vad styrelsen förut i sin skrivelse anfört, framställt en del yrkanden, avseende avlönings- och tjänstgöringsförhållandenas ordnande såväl för de vid den nyanordnade tvångsarbetsanstalten erforderliga befattningshavarna av högre grad som ock för de nu vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona tjänstgörande befattningshavare av samma grad, vilka ej bleve förflyttade till den nya anstalten. De av styrelsen i nu nämnda hänseenden föreslagna åtgärderna gå i huvudsak ut därpå, att den för kronohäktet i Halmstad nu gällande ordinarie avlöningsstaten skulle upphävas, att av de för tvångsarbetsanstalten i Karlskrona beviljade anslagen skulle utgå avlöningar till en direktör samt en assistent och arbetsföreståndare vid den nyanordnade tvångsarbetsanstalten i Halmstad jämte Singeshult samt att vissa av de nuvarande befattningshavarna vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona skulle överföras på övergångsstat med viss tjänstgöringsskyldighet eller, vad angår en befattningshavare, eventuellt överföras på indragningsstat. Tillika har styrelsen — under framhållande därav, att nuvarande direktören vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona von Porat, vilken för närvarande tjänstgör som arbetsintendent hos styrelsen, kunde från och med nästa år inträda som ledare av den nyförlagda anstalten — hemställt, att åt von Porat måtte för år 1918 utverkas samma avlöningsförhöjning, 500 kronor, som under senare åren utgått till honom såsom direktör vid Karlskronaanstalten. Givet vore nämligen, att organisationen av den nyanordnade anstalten, förlagd till olika platser, måste av direktören kräva synnerligt stort arbete och mycken omtanke samt dessutom orsaka honom direkt kostnadsökning, då direktören måste växelvis vistas vid Singeshult och i Halmstad, varav föranleddes dubbelhushåll.

Slutligen framhåller styrelsen, att till fyllande av behöfliga antalet befattningshavare av lägre grad tillgång finnes i de nu vid Karlskrona tvångsarbetsanstalt samt vid kronohäktet i Halmstad tjänstgörande bevakningskrafterna. I den mån dessa icke behövdes för nu ifrågakvarande ändamål, kunde de placeras vid jordbruksfängelset i Mariestad eller vid ungdomsfängelset i Uppsala.

I sin förutnämnda skrivelse av den 25 nästlidna april redogör styrelsen närmare för de ändamål, till vilka den av styrelsen äskade summan, högst 20,000 kronor, beräknats vara behöflig. Styrelsen anför i denna del:

Såsom framginge av styrelsens skrivelse den 17 april 1917, hade Kronobergs läns allmänningsstyrelse och Skogssällskapet i Göteborg utfäst sig att till fångvårdens disposition för nu ifrågavarande ändamål omedelbart ställa tvenne lägenheter, Kronoborg och Höjden, vartill sannolikt redan under instundande sommar kunde läggas ännu en lägenhet, Dalen. Till fyllande av det ytterligare behovet hade styrelsen framhållit önskvärdheten att för statsverket finge inköpas någon eller några hemmansdelar i närheten av de nyssnämnda lägenheterna.

Till en början syntes det styrelsen tillräckligt att inköpa *en* hemmansdel, vars belägenhet och äbyggnader lämpade sig för uppgiften. I sådant avseende hade vid besök på platsen den gård, $\frac{5}{14}$ mantal Singeshult, som tillhörde hemmansägaren Johan Svensson och av honom salubjudits, befunnits väl passande. Gården, över vilken kartskiss bifogades skrivelserna, låge i nära grannskap till de lägenheter, som av allmänningsstyrelsen och skogssällskapet ställts till fångvårdens förfogande. Av arealen vore endast en ringa del, 5 hektar, åker, under det att resten utgjordes av skogsmark, kärr och mossar, det hela omfattade omkring 70 hektar. Manbyggnaden kunde rymma 10—14 tvångsarbetare samt bostad för bevakning. Dessutom finnes två stolphus och en ladugårdsbyggnad.

Beträffande gårdens värde åberopade styrelsen en av skogssällskapet gjord, skrivelsen bilagd sammanställning, enligt vilken husen beräknades till 3,000 kronor, jordarealen till 4,300 kronor och växande skog till 200 kronor, tillhoppa 7,500 kronor.

Skogssällskapet hade genom kontrakt den 16 april 1917 för en köpesumma, motsvarande nyssnämnda värderingsbelopp, 7,500 kronor, inköpt samt därefter genom påteckning å kontraktet den 23 i samma månad å fångvårdsstyrelsen överlåtit fastigheten med de i fångvårdsstyrelsens skrivelse i avskrift bilagt kontrakt stadgade rättigheter och skyldigheter.

Köpet skulle för att gälla vara av köparen konfirmerat före den 15 innevarande maj. Skulle skogssällskapet icke före nämnda dag känna sig förvissat, att fångvården övertog köpet, kunde sällskapet sålunda häva detsamma. I händelse köp komme till stånd, skulle köpeskillingen erläggas den 1 instundande juni. Säljaren förbehöll sig rätt att intill den 14 mars 1918 disponera fastighetens inägor, betes- och slättermarker m. m. samt att nyttja lägenheten Kronoborgs manbyggnad.

I följd av dessa kontraktsbestämmelser, jämförda med allmänningsstyrelsens och skogssällskapets utfästelse till fångvården, kunde denna under innevarande år till inrymmande av tvångsarbetare och bevakning endast påräkna manbyggnaderna å det till inköp föreslagna hemmanet i Singeshult samt å lägenheterna Höjden och Dalen.

Enligt beräkning av styrelsens biträdande arkitekt krävde de nödortfiga reparationerna och omändringarna av boningshusen å den till inköp föreslagna hemmansdelen i Singeshult cirka 4,000 kronor, å Höjden 3,500 kronor och å Dalen 1,500 kronor.

För iordningställande av boningshuset å lägenheten Kronoborg avsåges omkring 2,500 kronor.

Till kostnaderna för nödiga transporter m. m. beräknades ytterligare 1,000 kronor.

Då till dessa reparationskostnader, 12,500 kronor, lades köpeskillingen för hemmanet Singeshult, 7,500 kronor, uppkomme den summa, 20,000 kronor, om vars beviljande styrelsen i sin skrivelse den 17 april föreslagit proposition till riksdagen.

Styrelsen tillåte sig framhålla, att dessa medel kanske närmare vore att anse såsom ett förskott, enär i föreliggande plan inginge att, så snart nyodlingsföretagen i orten avslutats och arbetsförläggningen flyttats till annan plats, fångvårdens fasta egendom på platsen skulle avyttras med företrädesrätt för allmänningsstyrelsen och skogssällskapet att inköpa densamma ävensom nämnda styrelse och sällskap skulle ersätta nödiga och nyttiga kostnader, som nedlagts å deras byggnader.

För de driftkostnader, som arbetsförläggningen till Vrå betingade, även i avseende å jordbruket, som under innevarande år måste bliva synnerligen inskränkt, förutsatte styrelsen, att Kungl. Maj:t skulle anvisa styrelsen de erforderliga medlen att utgå av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Den av skogssällskapet gjorda värderingssammanställningen över $\frac{5}{48}$ mantal Singeshult har följande utseende:

Manhus		kronor 2,000: —	
2 stolphus			
1 ladugård		» 1,000: —	kronor 3,000: —
Åker	5 har à 400 kronor	..... kronor 2,000: —	
Produktiv skogsmark	40 » » 40 »	..... » 1,600: —	
Bättre kärr	10 » » 40 »	..... » 400: —	
Sämre mossar	15 » » 20 »	..... » 300: —	» 4,300: —
Skog			» 200: —
			Summa kronor 7,500: —.

Departements-
chefen.

I skrivelse den 26 augusti 1914 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande och låta utreda, huruvida och under vilka villkor arbete i det fria, särskilt jordbruksarbete och därmed sammanhörande sysselsättningar, skulle kunna anordnas för såväl tvångsarbetsfångar som straffångar, och därefter vidtaga de åtgärder, som en sådan utredning kunde giva vid handen. Den utredning av nu ifrågavarande spörsmål, som redan därförut igångsatts av Kungl. Maj:t, måste, så vitt angick *straffångars* användande till arbete i det fria, i första hand inrikta sig på ändrad lagstiftning. Resultatet av utredningsarbetet i denna del innefattas i den nya lag om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, som trätt i kraft med innevarande års ingång. I samband med att genom denna lag användningen av gemensamhetsstraffet blivit väsentligt utvidgad, har i lagen dels föreskrivits, att fånge i vissa fall skall, där så lämpligen kan ske, hållas till arbete utomhus, dels ock lämnats medgivande, att fånge under vissa förutsättningar sysselsättes med arbete utom straffanstaltens slutna område. En nödvändig förutsättning för att de nya principer, som sålunda införts i vår fångvårdslagstiftning, skulle kunna komma till någon mera omfattande praktisk tillämpning, var en omändring av våra fångvårdsanstalter. De första stegen i denna riktning utgöra de förslag till om-

ändring av straffängelset i Mariestad till ett jordbruksfängelse och till förändringar vid straffängelset i Uppsala, som framfördes i årets statsverksproposition. Genom realiserande av dessa förslag skulle behovet av friluftsanstalter bliva i viss mån tillgodosett för tvenne kategorier av straffångar. Jordbruksfängelset i Mariestad skulle nämligen avses huvudsakligen för sådana manliga straffångar, som med anledning av föregående verksamhet eller eljest äro lämpade att under en längre fortlöpande tid brukas i jordbruksarbete och icke äro av den ålder — ännu ej fyllda 20 år vid straffets början — att de enligt nya verkställighetslagen böra hållas vid särskild ungdomsanstalt. Genom byggnadsarbetena vid straffängelset i Uppsala åter skulle beredas ökad möjlighet till utearbete för nyssnämnda kategori av unga straffångar.

Vad angår *tvångsarbetare* har den under senare tid gällande lagstiftningen icke innefattat hinder för deras sysselsättande med arbete i det fria. Vid en av våra tvångsarbetsanstalter, den å Svartsjö, hava också sedan länge tvångsarbetsfångarna sysselsatts med jordbruksarbete och annat friluftsbete. Riksdagens förutnämnda skrivelse gick alltså, så vitt den avsåg tvångsarbetsfångar, ut därpå, att den användning av dylika fångar i utearbete, som redan påbörjats, måtte än vidare utvecklas. Genom realiserande av det förslag, fångvårdsstyrelsen nu framlagt, skulle denna riksdagens önskan bliva i avsevärd mån uppfylld på ett, som det vill synas, lyckligt sätt.

Genom upprättande av en tvångsarbetarkoloni på den av styrelsen föreslagna platsen vid Singeshult i Vrå socken av Kronobergs län samt tvångsarbetarnas användande därstädes för i huvudsak uppodling av där befintliga stora myr- och mossmarker samt torrläggande av försumpade skogsmarker skulle fångvården bliva satt i tillfälle att göra en första insats i det nationalekonomiskt betydelsefulla arbete, som våra mossars bringande under kultur innebär. Att fångvården vid insläende på denna nya väg etablerat samarbete med Kronobergs läns allmäningsstyrelse och Skogssällskapet i Göteborg, vilka redan sedan länge hyst varmt intresse för hithörande frågor, synes mig vara ägnat att ingiva förhoppning om ett gott arbetsresultat. Av den närmare redogörelse för karaktären av detta samarbete, som fångvårdsstyrelsen lämnat, torde framgå, att detta icke minst ur ekonomisk synpunkt kan väntas bliva för fångvården fördelaktigt.

Enligt min mening bör alltså i huvudsaklig överensstämmelse med fångvårdsstyrelsens förslag vid Singeshult upprättas en friluftskoloni för tvångsarbetsfångar, och jag är villig tillstyrka, att av riksdagen begäres det anslag å högst 20,000 kronor för inköp av en hemmansdel

i Singeshults by och verkställande av vissa byggnadsarbeten, varom fängvårdsstyrelsen gjort framställning.

Ej heller mot fängvårdsstyrelsens förslag om tvångsarbetsanstaltens förflyttning från Karlskrona till nuvarande kronohäktet i Halmstad, detta sistnämndas indragning som självständig fängvårdsanstalt samt friluftskolonien vid Singeshult förläggande under den sålunda nyanordnade tvångsarbetsanstalten torde vara något att erinra. Detta förslag innebär påtagliga fördelar ej blott så tillvida, att marinen kan på detta sätt få en länge eftersträvad dispositionsrätt till tvångsarbetsanstaltens nuvarande område i Karlskrona, utan även, såsom fängvårdsstyrelsen framhållit, i så måtto, att fängvårdens administrationskostnader kunna avsevärt nedbringas. Genom den föreslagna förflyttningen av Karlskronaanstalten skulle visserligen ske en ganska avsevärd nedsättning i vårt lands tvångsarbetsanstalters förmåga att mottaga manliga tvångsarbetsfångar. Platsantalet skulle nämligen minskas från 600 till omkring 420. Att en dylik minskning dock icke innebär någon risk, synes mig framgå av de av fängvårdsstyrelsen anförda siffrorna, enligt vilka hela antalet manliga tvångsarbetsfångar i vårt land vid utgången av sistlidna mars månad utgjorde allenast 225.

Att, på sätt styrelsen föreslagit, redan nu, med upphävande eller i allt fall ändrande av de för tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och kronohäktet i Halmstad gällande ordinarie stater, på ett definitivt sätt ordna avlöningsförhållandena vid den nya tvångsarbetsanstalten synes mig icke vara nödvändigt. Måhända erfordras även ytterligare utredning i någon punkt av styrelsens förslag härutinnan. Avlöningsförhållandena vid den nya tvångsarbetsanstalten torde i stället kunna ordnas så, att Kungl. Maj:t hos riksdagen utverkar medgivande att avlöningsmedel, som i den för fängvårdsstaten gällande ordinarie avlöningsstaten äro uppförda som begynnelseavlöningar till befattningshavare vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och kronohäktet i Halmstad, må intill utgången av år 1918, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande, användas till bestridande av begynnelseavlöningar åt följande vid, den nya tvångsarbetsanstalten tjänstgörande befattningshavare, nämligen en direktör, en tjänsteman för besörjande av kamrerargöromål samt en assistent och arbetsföreståndare, envar med samma avlöning som för närvarande tillkommer innehavaren av motsvarande befattning vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona. Med detta sätt att tills vidare ordna saken är också förenad den fördelen, att någon tids erfarenhet vinnes, innan den nya anstaltens stat blir definitivt fastställd.

På sätt fängvårdsstyrelsen förutsatt, torde hinder ej möta att från

förslagsanslaget till fångars vård och underhåll anvisa medel till bestridande av driftkostnader för kolonien vid Singeshult. Samma anslag läser också bära tillgodoföras den inkomst, koloniens drift kan komma att lämna.

Under återopande av vad jag sålunda anført tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels — med hänsyn till ifrågasatt nedläggande av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona samt anordnande av en sådan anstalt vid kronohäktet i Halmstad och en till sistnämnda anstalt ansluten koloni för tvångsarbetsfångar vid Singeshult i Vrå socken av Kronobergs län — medgiva, att avlöningsmedel, som i den för fångvårdsstaten gällande ordinarie avlöningsstaten äro uppförda såsom begynnelseavlöningar till befattningshavare vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona och kronohäktet i Halmstad, må intill utgången av år 1918, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande, användas till bestridande av begynnelseavlöningar åt följande vid den nya tvångsarbetsanstalten tjänstgörande befattningshavare, nämligen en direktör, en tjänsteman för besörjande av kamrerargöromål samt en assistent och arbetsföreståndare, envar med samma avlöning som för närvarande tillkommer innehavaren av motsvarande befattning vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona,

dels ock till bestridande av vissa för anordnande av nämnda koloni för tvångsarbetsfångar vid Singeshult erforderliga kostnader för fastighetsköp och byggnadsarbeten m. m. å extra stat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag å 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad av detta belopp må finnas erforderligt under innevarande år.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen fann Hans Maj:t Konungen gott lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Israel Myrberg.